

Woman Resource Zone a Muhar: Centre de producció de *ghee**

Comunitat ramoforestal

Aquí només hi ha un resum...

Ens trobem front una situació de deterioració dels boscos, una comunitat que s'ha vist expulsada del seu hàbitat natural, la tribu dels *Saharia*, i el potencial de treballar amb les seves dones per millorar la seva situació a través dels Self Help Groups.

La proposta, la comunitat ramoforestal, integra un sistema econòmic i social basat en les activitats de subsistència de la societat índia, la ramaderia, conciliat amb l'hàbitat tribal, el bosc. L'objectiu és preservar l'herència dels *Saharia* i aconseguir l'apoderament de la dona posant en valor les seves tasques diàries i donant-li més presència al carrer.

Saharana és com s'anomena l'assentament tribal i desperta un gran interès en quant a la seva tipologia espacial. Els seus elements característics-l'agregació, el pati, la unitat mínima i l'ombra, es combinen per tal d'oferir una arquitectura que s'adapta als requisits funcionals exigits per l'elaboració del *ghee*. Una producció en cadena, que passa per l'estable, pel magatzem de llenya, pels forns, i finalment pel punt de venda.

L'espai protagonista, el pati. El lloc on confluiran les noves activitats, les noves experiències... un nou símbol d'identitat per les dones de Muhar.

Si voleu saber-ne més...

* forma semi líquida de mantega, molt important en la cuina índia i en la cultura ayurvèdica.

THE GENDER OF SMALL THINGS

/ EL GÈNERE DE LES PETITES COSES

El projecte s'ha desenvolupat dins la iniciativa de l'associació Equal Saree, des de la que explorem les possibilitats d'ús de l'arquitectura i l'urbanisme amb perspectiva de gènere per la millora de la situació de la dona a l'Índia. Segons la Constitució, les dones tenen els mateixos drets que els homes, però a la realitat l'accés als recursos econòmics, a la propietat i a l'educació i la seva llibertat individual estan restringits. És necessari que la dona s'apoderi de més mitjans econòmics i psicològics per tal que pugui desenvolupar els diferents aspectes de la vida en igualtat d'oportunitats. Entenent que l'apoderament és un procés en el que la dona aconsegueix el control de la seva pròpia vida a través de reforçar la seva autoestima, canviant la dependència per la independència, la marginació per la participació i la inseguretat per la presa de decisions.

Volem destacar la importància d'analitzar l'ús de la ciutat amb perspectiva de gènere; és a dir, recollir i veure quines són les diferents realitats que viuen les dones i els homes. A l'Índia, es fa un ús desigual de l'espai segons el gènere. Les dones, es troben en punts més recollits, vora carrers secundaris i més domèstics; l'espai més privat. En canvi els homes dominen l'espai públic, on desenvolupen les activitats relacionades amb el comerç, l'oci i el culte.

Proposem el concepte de Woman Resource Zone (WRZ*) amb la voluntat de redefinir els objectius de l'urbanisme convencional per solucionar les necessitats reals de la societat, en totes les situacions que involucrin homes i dones. El WRZ, consisteix en una sèrie d'equipament i espais de socialització connectats en xarxa per tal de facilitar a la dona l'accés als recursos vitals i a les infraestructures, alhora que pugui combinar les tasques com a cuidadora de la família i com a treballadora. Es genera, així, més presència de la dona a l'espai públic i una major igualtat d'oportunitats. El programa d'aquesta xarxa es divideix en dos parts: el programa bàsic i l'específic. El bàsic, és comú a tots els WRZ i ha de garantir l'assistència, la formació i el suport a la dona. L'específic és aquell relacionat amb la part productiva, i es determina en funció dels requeriments del lloc i de les habilitats de les usuàries.

El projecte aquí exposat representa un exemple d'implementació del WRZ a una zona rural.

* ideat per l'arquitecta Zaida Muxí i la treballadora social Shivani Gautam

THE PLACE AND THE PROPOSAL

/EL LLOC I LA PROPOSTA

L'oportunitat de fer aquest projecte, surt del contacte amb la ONG TAAL (Towards Action And Learning) que treballa amb grups d'infants i dones a l'àrea de Shivpuri, Madhya Pradesh. Localitzat al cor geogràfic de l'Índia, MP té una població rural del 73% el qual ha evitat el seu desenvolupament econòmic, situant-lo segons el HDI (Human Development Index) de l'any 2011, en l'última posició del país. D'aquest percentatge rural, el 70% són dones, degut a que els homes marxen a les ciutats a la recerca de millors oportunitats.

SOMEONE LIVING IN THE FOREST

Hi ha dos trets que caracteritzen MP: és l'estat amb més població de **bosc** i amb més **població tribal**, els *adivasi*⁽¹⁾. En quant als bosc, el 30% de l'estat n'està cobert, però degut a que la llenya és la font d'energia més utilitzada en les llars rurals, s'està produint un procés de desertificació. El sòl es deteriora i conserva menys aigua a mesura que s'esgoten els recursos forestals. Front aquest problema, a partir dels anys 70' comencen a aparèixer projectes que incentiven la reforestació de terrenys sense ús a través de la participació de la comunitat; el que s'anomena **silvicultura social**. En quant a les tribus, MP representa una gran varietat cultural i entre les principals tribus trobem la dels **Saharia**, que habiten a les zones més boscoses del nord de l'estat. Els Saharia sempre han viscut en sinergia amb la natura, de manera semi-nòmada i aïllats de la civilització. Aquesta situació d'aïllament perdura al llarg del temps fins a la independència de l'Índia i amb la conseqüent creació del Forest Department, moment en que se'ls hi treu el seu dret natural de viure al bosc. Des d'aleshores, han sigut expulsats del seu hàbitat i s'han vist obligats a assentar-se a les afores dels poblats, on són molt discriminats per la societat índia. Actualment, es considerada una de les tribus més vulnerables a perdre la seva identitat, trobant-se en una situació econòmica i social molt problemàtica.

WOMEN EMPOWERMENT

A la **dona tribal**, a la discriminació per gènere se li suma la discriminació per origen ètnic. El govern de MP, junt amb les ONG's de la zona, entre elles TAAL, ha començat a treballar per millorar la situació de les comunitats més vulnerables a través dels *Self Help Groups*. Els SHG estan formats per grups homogenis de 10 a 20 dones que s'uneixen voluntàriament i acorden posar una quantitat de diners mensualment per tal de disposar d'estalvis. A nivell social és molt important perquè augmenta la seva **confiança** i se'ls hi proporciona eines per generar ingressos després de conèixer i potenciar les seves habilitats.

Amb els SHG com a eina i partint de les activitats participatives amb dones fetes amb l'ajuda dels treballadors de TAAL, dels requisits a aplicar del WRZ i d'una recerca pròpia, es proposa, per al poblat de Muhar, un projecte que incorpora un sistema econòmic basat en les activitats de subsistència de la societat índia, **la ramaderia**, conciliat amb l'hàbitat natural dels Saharia a través d'un pla de **reforestació** de la zona. La **venta del ghee** produït queda vinculat dins la cadena de la cooperativa de llet existent a Bhaunti, la ciutat més propera.

WALKING MUHAR

Muhar, un poblat d'uns 1000 habitants, viu principalment de l'agricultura i la ramaderia. Un fenomen comú en la majoria de poblats rurals és el de la segregació social, produint-se una divisió estructural dins el poblat. Hi trobem 3 grups diferenciats: els Generals i OBC, ubicats al nucli, i, als dos extrems, les comunitats minoritàries: els Scheduled Casts⁽²⁾ – dalits- al Nord i l'assentament tribal dels Saharia al Sud. Aquesta divisió es veurà reflectida en altres aspectes – teixit urbà, tipologia de les cases, ubicació dels serveis-.

A nivell de serveis, el poblat només consta d'una escola de Primària i Secundària, i d'un petit espai de reunió per a les membres dels SHG. És al voltant d'aquest espai on es decideix **emplaçar** el nou centre.

Amb la implementació del WRZ s'aconseguirà complementar els serveis existents i, com a estratègia urbana general, **connectar** l'assentament tribal amb el nou centre a partir de tres punts estratègics detectats. La relació es farà a través d'una camí alternatiu a l'existent a través del qual s'estendrà la plantació forestal.

THE SAHARANA

/EL SAHARANA

Com a referència principal del projecte es parteix de l'observació de la manera de viure dels Saharia, per tal de generar una tipologia d'espai adequada al seu hàbitat. **Saharana**, es com s'anomena l'assentament tribal i es caracteritza per l'agregació d'unitats disposades entorn un espai comú i compartit per tots els que hi viuen, el pati. Aquesta agregació funciona com un únic conjunt, on cada unitat s'entén com una estança de la casa i on l'espai protagonista és el central, exterior. Aquest espai representa el nucli d'activitats i s'hi desenvolupen la major part de les tasques quotidianes de les dones. La transició entre les unitats sempre es fa a través de l'espai exterior, no hi ha la concepció de recórrer l'espai interiorment. Les unitats són d'una dimensió mínima -dormir i emmagatzemar- però acotada, limitant així la possibilitat de

compartimentació. L'interessant es veure com habiten i s'apropien de l'exterior a través dels espais de confort: la construcció d'una ombra.

Els conceptes de creació de Saharana –**agregació, pati, ombra, unitats acotades**- es traslladaran a l'hora de fer el projecte, juntament amb referents de l'arquitectura índia, com Charles Correa o Balkrishna Doshi.

THE STRATEGY

Dues decisions inicials: integrar les edificacions existents al projecte i emfatitzar la presència de l'espai-intersecció que trobem junt l'emplaçament. Mentre que la primera decisió respon a termes purament arquitectònics, la segona té un paper urbà molt clar: relacionar el centre amb la seva futura via comercial cap a Bhaunti i generar un espai filtre d'accés al centre.

El pati principal absorbeix el canvi de direcció dels dos carrers, recordant així al desordre natural que es crea als *households*⁽³⁾ tribals, i articula les dos parts del programa, que seguint amb el model del WRZ, correspon al reproductiu i al productiu. Com a resultat, es proposa dos **patis** relacionats entre sí, generats a partir d'unes **unitats mínimes** (però acotades), que es van disposant perpendicularment a una separació de 3 m permetent així la **varietat d'ús**. La relació entre la unitat i el pati es fa a través d'una gran **obertura**. Per tal de garantir la sostenibilitat del projecte es proposa un planejament en fases. Els factors que condicionen la lògica de creixement venen donats per: el creixement i poda dels arbres, la capacitat d'aprenentatge de la comunitat i la conciliació de les tasques productives i reproductives.

THE PROJECT

/ EL PROJECTE

THE ACCES AND THE ENVIRONMENT

Més enllà de l'edifici en si, està l'impacte en l'entorn i les activitats que es generen al voltant. L'edifici s'envolta d'una naturalesa projectada, creant llocs de **convivència i espais d'oportunitat** per a que es desenvolupi la vida quotidiana de les dones tribals. Es tracta especialment l'ús que té l'espai en els dos punts d'accés al centre. En un d'ells, el més públic, es disposa l'administració del centre i el punt de venda. L'altre, més privat, està dominat per la presència de les dones a través del punt d'aigua i del *chaupa*⁽⁴⁾. L'edificació proposada s'integra amb l'entorn, agafant una imatge i un gra proporcional amb les cases del voltant i ,el joc de les cobertes, dona lloc a alçats laterals que recorden les cobertes a dos aigües de la tradició.

THE TRIBAL HEARTLAND

El pati principal es projecta amb la intenció de proporcionar un espai de qualitat on les dones puguin realitzar les seves **activitats diàries** i es creï un sentiment de pertinença al lloc. Com a element principal d'aquest espai, tenim el *chaupal*, amb la mesura idònia per a que puguin passar varies coses alhora, pendre el *txai*⁽⁵⁾, assecar les llavors o fer una reunió improvisada. La resta d'espais que sumen activitat al pati són el punt d'aigua i els espais porxats de la guarderia i de la cuina comunitària. La suma de totes aquestes activitats convertiran el pati en l'**ànima de Saharana**.

A l'hora de projectar l'edifici, s'ha tingut en compte els **recorreguts** de les dones, i molt especialment, els de la part productiva, que adquireixen un caràcter funcional i es relacionen amb el procés d'elaboració del *ghee*, atenent als requeriments de cada fase del procés. Així, cada unitat agafa el seu lloc concret dins l'espai, sense aleatorietats.

Com a resultat, es dona forma a un espai que recolza una manera de viure acord amb l'experiència tribal i dóna sortida a la necessitat de generar ingressos.

THE COOKING PLACE

L'espai de cuinar es fragmenta per un moviment, trencant així amb la monotonia dels espais rectangulars i proporcionant més profunditat a l'espai. Aquest moviment té la intenció de generar dues zones, una més petita i reservada, amb una part de magatzem; i l'altre més gran i amb una relació directa amb el pati. S'ha tingut en compte la manera en la que cuinen allà; ajupides, a foc obert i a l'exterior. Per aquest motiu, es decideix ubicar els forns en relació amb l'obertura, aconseguint una **relació amable amb l'entorn**. Aquesta relació, s'emfatitza amb l'aparició d'unes obertures, més íntimes, les finestres, que s'ubiquen a dos cotes diferents en relació a la **posició corporal**, ajupida o dreta. Les relacionades amb el cuinar, es posen baixes, i les relacionades amb el caminar, altes.

En quant al disseny dels forns, es dóna resposta als principals problemes que comporta cuinar a foc obert –problemes de salut i desaprofita ment de llenya-, a través de l'estudi dels diferents fornets energètics existents i de la comprensió dels seus criteris bàsics per a un bon funcionament.

CLIMATE, CONSTRUCTION AND STRUCTURE

/ CLIMA, CONSTRUCCIÓ I ESTRUCTURA

FROM NOMADISM TO A SEDENTARY LIFESTYLE

Per la materialitat del projecte es parteix de l'anàlisi de les cases tribals. S'observa una evolució relacionada amb un canvi de vida nòmada a una sedentària. Mentre que les primeres són construccions lleugeres, fetes amb troncs d'arbres, fulles i terra, aquestes es van solidificant a mesura que la tribu s'assenta al poblat. Actualment, la majoria de les cases es construeixen amb pedra o maons i troncs d'arbres. Climàticament, són cases amb poca ventilació, sent poc salubres i fosques, amb una única obertura.

S'escull la pedra de la zona, la *pink sandstone*, i es proposa com a nous materials el bambú, per la seva lògica constructiva semblant a la de troncs d'arbres, i la terra, que es treballarà en forma de tova. Un valor que s'ha afegit al projecte, és el de **transmetre coneixements** tècnics a la comunitat per tal que els puguin aplicar en millorar el seu dia a dia. Per això, a mode de manual, s'ensenya com s'han de construir, mantenir i utilitzar certes part puntuals del projecte.

Es proposa una volumetria formada per una base sòlida de pedra i terra, sobre la qual es repenja una estructura de bambú que dóna lloc a una coberta ventilada. D'aquesta manera, es dóna solució a les altes **exigències de ventilació** dels volums dels forns, on s'acumula molta calor. Aquesta solució és transferible a totes les parts del centre. Partint de la secció tipus dels mòduls dels forns, a la part reproductiva, la coberta s'aixeca fins a donar lloc a un espai habitable, i a la part dels bestiar, el mur desapareix, quedant només l'estructura de bambú.

El desplegat constructiu explica com es construirà el centre des dels fonaments fins a la coberta, passant pel mur de toves, amb cantonades sòlides i travat cada 1,70m, coincidint amb el ritme de l'estructura de bambú i prenent una escala propera a la humana. Els pilars de la coberta creixen tangents al mur i és, entre ells, que es disposen les fusteries dels tancaments, fets amb teixit de bambú lleuger. La coberta es construeix amb teules de mig bambú, donant lloc a una coberta lleugera i fàcil de construir. Els sòcols i voladissos protegeixen els murs de terra de l'aigua de la pluja.

NATURAL RESOURCES

/RECURSOS NATURALS

En aquets cas, el WRZ s'ha pensat, a més de ser contemplat per la millora de la situació de la dona, com un pla per desenvolupar els recursos natural. Tenint com a dades que només el 50% de la població a Shivpuri té a l'abast un punt d'aigua a una distància inferior a 500 m, i que el 85% de la població defeca a l'aire lliure, contaminant l'aigua del subsòl i sent la principal causa de transmissió de malalties, es proposa per a tota la xarxa un sistema sostenible d'abastiment i tractament de les aigües i un sanejament apropiat. En quant a l'aigua es proposa tres dipòsits

que recullen l'aigua de la pluja i que tenen finalitats diferents. El tractament d'aigües grises es fa a través d'un sistema de fito depuració, que un cop tractada es podrà utilitzar per a regar els viviers o bé serà retornada al riu.

En quant al sanejament, es proposa unes **latrines ecològiques**, que a través del principi del compostatge s'aprofiten els fems com a adob per als viviers. , i per un altre costat el sistema **d'arborloo** que es proposa per a la zona de la plantació d'arbres, i consisteix en un forat a terra, on es van fent les necessitats, i un cop ple, es planta directament l'arbre, aprofitant al màxim els nutrients.

THE END

/FI

Destacar la importància de proporcionar espais per les dones, exclusius per a elles, en una societat que encara no està preparada per compartir espais en igualtat de condicions. I pensar que, amb un espai tant senzill com és el **chaupal**, pot servir com inici de l'apoderament de la dona, perquè es quan estan juntes i unides, quan sorgeixen els moments de complicitat i el sentiment de poder expressar-se lliurement

GLOSSARY

/GLOSSARI

adivasi⁽¹⁾ habitants dels boscos

Scheduled Casts⁽²⁾ es com s'anomenen legalment i constitucionalment als grups que tradicionalment han ocupat un estat baix a la societat Índia. En aquest cas corresponen als delits/intocables. Scheduled Tribes es com s'anomena a la comunitat tribal.

households⁽³⁾ unitat domèstica constituïda per membres d'una família que viuen junts

chaupal⁽⁴⁾ lloc de reunió social. Espai elevat respecte el terra, ocupant l'ombra generada per la copa d'un arbre

chai⁽⁵⁾ té